ชื่อเรื่องการค้นคว้าแบบอิสระ การจัดการป่าชุมชนบ้านต๋ำในกับหลักการจัดการของกรมป่าไม้ : กรณีศึกษาบ้านต๋ำใน ตำบลต๋ำ อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา

ชื่อผู้เขียน นางวรรณี ธงเธียร

ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม

คณะกรรมการสอบการค้นคว้าแบบอิสระ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ประสาน ตังสิกบุตร	ประธานกรรมการ
อาจารย์ ดร. สมชาย เตียวกุล	กรรมการ
อาจารย์ ดร. จุรีรัตน์ โทมัส	กรรมการ

บทคัดย่อ

การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบการจัดการป่าชุมชนของชาวบ้านแบบดั้งเดิมกับการจัดการป่าชุมชนที่อาศัยหลักการของกรมป่าไม้ โดยการศึกษาสองพื้นที่คือบ้านต๋ำในกับตำบลบ้านใหม่ซึ่งอยู่ในเขตอำเภอเมืองจังหวัดพะเยา วิธีการศึกษาเป็นเชิงคุณภาพ กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาคัดเลือกจากผู้ให้ข้อมูลหลัก ซึ่งเป็นสมาชิกของคณะกรรมการป่าชุมชนและที่ปรึกษาทั้งสองพื้นที่จำนวน 45 คน เก็บข้อมูลโดยวิธีนำแบบสอบถามไปสัมภาษณ์และสนทนากลุ่ม ประกอบกับข้อมูลจากเอกสารงานค้นคว้าวิจัยที่มีผู้ศึกษาไว้แล้ว และวิเคราะห์ข้อมูลแล้วนำมาเปรียบเทียบ

ผลการศึกษาพบว่า การจัดการป่าชุมชนทั้งสองพื้นที่ไม่แตกต่างกันในด้านประวัติความเป็นมา หลักการและเหตุผล วัตถุประสงค์ การกำหนดกฎระเบียบ การดูแลรักษาและการใช้ประโยชน์ ส่วนบทบาทขององค์กรพัฒนาเอกชนโดยโครงการพะเยาเพื่อการพัฒนาเข้าไปพัฒนาส่งเสริมและสนับสนุนทั้งสองพื้นที่ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2535 อย่างไรก็ตามมีข้อแตกต่างกันที่วิธีการจัดการโดยเฉพาะขนาดของพื้นที่จัดการ ประเภทของป่าชุมชน ระยะเวลาการดำเนินงาน จำนวนของคนในชุมชนและระดับการจัดการทั้งสองพื้นที่อยู่ในระดับหมู่บ้านกับตำบล สาเหตุที่ต่างกันเนื่องจากการจัดการป่าชุมชนของบ้านต๋ำในจะขึ้นอยู่กับคนในท้องถิ่นและเน้นความสัมพันธ์ในระดับเครือญาติ

ทำให้มีอิสระในการจัดการ คนในชุมชนมีความเข้มแข็ง มีความตระหนัก มีความรู้เกี่ยวกับพื้นที่ โดยคณะกรรมการป่าชุมชนเน้นให้ประชาชนปกป้องดูแลรักษาป่าและระบบนิเวศเอาไว้ ในขณะที่ตำบลบ้านใหม่มีทั้งคณะกรรมการป่าชุมชนในระดับตำบลกับข้าราชการช่วยกำกับดูแล ประเด็นนี้ชี้ให้เห็นว่าประชาชนได้มีความตระหนักและห่วงใยที่จะปกป้องคุ้มครองป่าและระบบนิเวศ โดยที่ชาวบ้านได้ปฏิบัติตามกฎระเบียบที่ชาวบ้านกำหนดขึ้นและสามารถจัดการกับความขัดแย้งที่ผ่านมาได้ในที่สุด แสดงให้เห็นว่าวิธีการประนีประนอมทำความเข้าใจร่วมกันสามารถนำไปต่อรองกับหน่วยงานราชการให้ยอมรับและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้าไปใช้ประโยชน์และอนุรักษ์ทั้งสองพื้นที่ นอกจากนั้นยังได้ชี้ให้เห็นว่าความพยายามของบ้านต๋ำในที่เข้าไปจัดการป่าด้วยชุมชนเองมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2517 ก่อนที่กฎหมายอุทยานแห่งชาติได้ประกาศใช้ในปี พ.ศ. 2529 ในขณะเดียวกันรัฐบาลก็มีนโยบายที่จะประกาศใช้กฎหมายป่าชุมชนโดยยกกรณีตำบลบ้านใหม่ ด้วยการอนุญาตให้เข้าไปใช้ประโยชน์จากป่าใช้สอยได้เมื่อปี พ.ศ. 2543 ตามหลักการของกรมป่าไม้โดยการทำโครงการขอจัดการป่าชุมชนระยะ 5 ปีภายใต้การดูแลของกรมป่าไม้

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าการจัดการป่าชุมชนบ้านต๋ำในได้มีความอุดมสมบูรณ์และยั่งยืนกว่าโดยเฉพาะอย่างยิ่งระบบนิเวศ เมื่อเทียบกับการจัดการของตำบลบ้านใหม่ พบว่ามีหลักการจะเข้าไปบำรุงรักษาสภาพป่าเพื่อประโยชน์ใช้สอยทางด้านเศรษฐกิจและระบบนิเวศไปพร้อมกันจากป่าชุมชน ผลของการจัดการทั้งสองพื้นที่ได้ปรากฏให้เห็นแล้วว่าวิธีการจัดการดูแลและการใช้ประโยชน์ของบ้านต๋ำในดีกว่าพื้นที่โดยรอบ ที่ได้รับผลประโยชน์ต่างๆ ทั้งในแง่เศรษฐกิจและระบบนิเวศจากป่าชุมชน ทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านดีขึ้น ดังนั้น แนวทางการจัดการป่าชุมชนของบ้านต๋ำในจึงควรนำไปเป็นแบบอย่างและประยุกต์ใช้กับชุมชนอื่นต่อไปได้

Independent Study Title Community Forest Management and Royal Forest Department Principle : A Case Study of Ban Tam Nai, Tambon Tam, Amphoe Mueang, Changwat Phayao.

Author Mrs. Wannee Thongthian

M.A Man and Environment Management

Examining Committee

Asst. Prof. Prasarn Tangsikabuth Chairman
Lect. Dr. Somchai Teaukul Member
Lect. Dr. Jureerat Thomas Member

Abstract

The main objective of this study was to compare traditional community forest management with community forest management established using Royal Forest Department principles, based on case studies of Ban Tam Nai and Tambon Ban Mai, both of which are located in Amphoe Mueang, Changwat Phayao. The study method was based on qualitative data, which were collected from 45 key informants who are members of community forest committees and supervisors of both communities. Data were collected by means of questionnaire, interview and group discussion including information and data gathered from publications of relevant work. Analyzed data and information of the two communities were compared regarding community management.

Findings of this study revealed that there were no differences in their backgrounds and reasons to establish community forests, which were based on the same principles in terms of establishment, objectives, rules and regulations, protection and utilization of community forests. In addition, the NGO (Phayao Development Project) has encouraged and provided additional support for community forest management activities to both communities since 2535 B.E. However, there were some differences with regard to community forest areas and forest types,

duration and numbers of people involved, numbers and structure of community forest committees as well as implementation method. The community forest management method of Ban Tam Nai has exclusively involved local people and their close relationships as a kinship system. That has created people's awareness and concerns to maintain and protect forest and ecosystems. With time they have proved that they follow rules and regulations and are able to adjust to any changes and menage conflict problems. Thus, they finally negotiated with the government agencies to accept the local organization and allow them to manage community forests covering both utilization and conservation forests. Moreover, the community has depended on and has tried to managed such forests since 2517 B.E. before that area was declared as a national park in 2529 B.E. Due to the government policy and laws applied to forest areas, currently Tambon Ban Mai community has been permitted to manage only utilization forest in accordance with Royal Forest Department principles beginning in 2543 B.E. under a five-year project supervised by the Royal Forest Department.

Moreover, Ban Tam Nai community forest appears to be more abundant and sustainable as compared to that of Tambon Ban Mai, particularly in ecological aspects due to ways of maintenance and uses of the forest. In return, they obtain all kinds of benefits both economically and ecologically from the community forest, resulting in better livelihoods. Thus, the community forest management approach of Ban Tam Nai should be recognized and applied to other communities.